

IDENTIFICAREA RISCULUI SISTEMIC ÎN CALITATE DE PREMISĂ A CRIZELOR BANCARE

ȚIRLEA Mariana Rodica, *conf. univ., dr.*,
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București, România
POSTOLACHE Victoria, *lector*,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Recent structural changes of the global financial system have led to competing theories about whether this probability has increased or decreased. On one hand, industry consolidation, dramatic increases in capital mobility, relaxations in international lending restrictions, and changes in capital allocation rules have raised the specter that, for example, a credit crisis in emerging markets might bleed into developed credit markets via disruptions in local lending channels. Conceptually, a systemic failure in the global banking system could be defined as a failure (seizing) of the global inter-bank payment system or a loss of confidence in banks which results in a global „bankrun”. In this article, we discuss the definitions and sources of systemic risk, evaluate the regulations that bank regulators have adopted to reduce both the probability of systemic risk and the damage it causes when it does occur, and make recommendations for efficiently curtailing systemic risk in banking.

Key words: systemic risk, banking system, international contagion, vulnerabilities, financial derivatives

Globalizarea economiei mondiale și a piețelor financiare au generat schimbări importante în cadrul sistemului bancar. Amploarea schimbărilor în mediul economic global și interdependența lor a redus semnificativ gradul de predictibilitate în cadrul sectorului bancar. Acest lucru se datorează, în mare parte, extinderii operațiunilor cu instrumente financiare, inclusiv cu derivatele financiare. Schimbările structurale recente în sistemul financiar global au determinat apariția unor opinii contradictorii cu privire la cauzele crizelor bancare sistemice și probabilitatea apariției lor.

Riscul sistemic în sectorul bancar a atras în mod corect atenția cercetătorilor financiari, precum și autorităților de reglementare și factorilor de decizie, pornind de la geneza falimentului bancar și a colapsului macroeconomic. Într-adevăr, recenta dezbatere asupra necesității de a reforma arhitectura financiară globală depinde în mod critic de capacitatea sistemului de plăți la nivel mondial de a rezista masiv, chiar dacă șocurile economice au fost localizate. Așa cum notează Rogoff „Mai mult, instabilitatea financiară din țările în curs de dezvoltare reprezintă un potențial pericol pentru băncile din țările industrializate” [7, p. 22]. În pofida importanței sale, cunoaștem puține despre mărimea absolută a unui astfel de eșec sistemic.

Schimbările structurale recente ale sistemului financiar global au dus la teorii concurente cu privire la posibilitatea că această probabilitate a crescut sau a scăzut. Pe de o parte, consolidarea industriei, creșteri dramatice în mobilitatea capitalului, relaxările restricțiilor internaționale de creditare și modificări în regulile de alocare de capital au sporit efectul de pe urma unor eventuale crize. De exemplu, o criză a creditelor în piețele emergente ar putea sângera în piețele de credit dezvoltate prin întreruperi în canalele locale de creditare. În schimb, alți economiști (a se vedea mai ales, Darby) au susținut că inovațiile financiare recente (de exemplu, derivatele de credit) și activitatea sporită a intermediarilor financiari non-bancari (de exemplu, companiile de reasigurare) pot diminua riscul de șocuri sistemice, care sunt transmise în întregul sistem bancar mondial [3]. Într-adevăr, o mare parte din argumentele aprinse cu privire la Basel II și în special, regulile de alocare a creditelor s-au concentrat asupra capacității marilor instituții financiare de a măsura și gestiona riscul crizelor de credit, fără a transmite astfel de șocuri la alte bănci pe plan intern. Se pune întrebarea - dacă aceste măsuri vor fi adecvate și suficiente pentru a preveni insolvențe în urma unei dislocări macroeconomice majore.

Riscul sistemic se referă la riscul sau probabilitatea de deficiențe ale unui întreg sistem, spre deosebire de separarea pe componente individuale și este evidențiat de corelarea între cele mai multe sau chiar toate părțile participante la tranzacție. Astfel, riscul sistemic în sectorul bancar este evidențiat de corelația și gruparea falimentelor bancare într-o singură țară, într-un număr de țări, sau în întreaga lume.

Sensul exact al noțiunii de risc sistemic este ambiguu, semnifică lucruri diferite pentru oameni diferiți. O cercetare a literaturii de specialitate relevă trei concepte utilizate frecvent. Primul se referă la un șoc „mare” sau macroșoc care produce efecte aproape simultane, mari, negative în majoritatea sau în toată economia națională sau în întregul sistem. După Bartolomeu și Whalen, riscul sistemic „se referă la un eveniment cu efecte asupra întregului sistem economic, bancar, financiar, sau, mai degrabă doar la unul sau câteva instituții” [2, p. 4]. De asemenea, Frederic Mishkin definește riscul sistemic ca „producerea unui eveniment care perturbă informațiile de pe piețele financiare, ceea ce generează imposibilitatea de a canaliza în mod eficient fonduri pentru aceste partide cu oportunități de investiții mai productive” [6, p. 32]. Cum are loc transmiterea efectelor de la un macroșoc la unități individuale, sau cum se produce contaminarea și care unități sunt afectate, în general, este nespecificat.

Celelalte două definiții se concentrează mai mult pe nivelul microeconomic și asupra transmisiei șocurilor și potențialului de contagiune de la o unitate la alta. De exemplu, conform definiției a doua riscul sistemic este „probabilitatea ca pierderile cumulate se vor acumula de la un eveniment care pune în mișcare o serie de pierderi succesive de-a lungul unui lanț de instituții sau piețe care cuprind un sistem. Riscul sistemic este riscul unei reacții în lanț de domino care se interconectează” [5, p. 47]. Această definiție este în concordanță cu cea a Sistemului Rezervei Federale a SUA. În sistemul de plăți, riscul sistemic poate apărea în cazul în care o instituție participantă la o rețea de plăți internaționale private nu a putut sau nu a dorit să rezolve poziția datoriei nete. În cazul în care un astfel de eșec în soluționare a avut loc, creditorii instituției pe rețeauă ar putea fi, de asemenea, în imposibilitatea de a rezolva angajamentele lor [4].

De asemenea, Banca Reglementelor Internaționale definește riscul sistemic astfel - „riscul eșecului unui participant de a nu-și îndeplini obligațiile sale contractuale, care la rândul său, va cauza prejudiciul altor participanți, provocând o reacție în lanț care duce la dificultăți financiare mai largi” [1, p. 177].

Aceste definiții subliniază corelația cu cauzalitatea și au nevoie de legături strânse și directe între instituții sau piețe. În cazul în care primul domino cade, cade pe alții, făcându-le să cadă și, la rândul său, să bată pe alții într-un lanț.

O a treia definiție a riscului sistemic, de asemenea, se concentrează pe excedentul unui șoc extern exogen inițial, dar aceasta nu implică cauzalitate directă și depinde de mai multe conexiuni indirecte. Aceasta subliniază asemănările expunerii la risc a unei a treia părți dintre unitățile implicate.

În calitate de surse ale riscului sistemic poate apărea:

- înclinația instituțiilor financiare de a asuma un nivel înalt al riscurilor externe (riscul de credit, de lichiditate, de piață) în perioada avântului economic;
- existența legăturilor directe interbancare, ce apar în calitate de surse de contaminare.

Pentru a minimiza pierderile suplimentare, participanții pieței vor examina alte unități, cum ar fi băncile, în care au interese economice, pentru a vedea în ce măsură acestea sunt expuse riscului. Cu cât mai asemănător este profilul de expunere la risc pentru unitate din punct de vedere economic și politic, cu atât mai mare este probabilitatea pierderii și cu atât mai probabil este că participanții vor retrage fonduri cât mai curând posibil. Acest răspuns poate induce probleme de lichiditate și de solvabilitate chiar mai fundamentale. Modelul poate fi menționat ca un „șoc comun” sau „șoc de reevaluare” și reprezintă corelarea fără legătura de cauzalitate directă

SECȚIUNEA nr. 5
FINANȚELE ȘI ANALIZA ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII ECONOMICE

(cauzalitate indirectă).

În domeniul bancar, ca și în piețele de credit deteriorate, calitatea informațiilor private și publice disponibile se deteriorează, deoarece costul informațiilor exacte crește și crește și incertitudinea în continuare. Pentru că mulți dintre participanți nu vor să-și asume riscurile ci să fie mai degrabă în siguranță, ei repede vor transfera fonduri, cel puțin temporar, în perioada de confuzie, în condiții de siguranță sau cel puțin în cadrul unităților mai sigure, fără a aștepta o analiză finală. În plus, în perioadele de incertitudine mare și stres, participanții de pe piață tind tot mai mult să facă ajustări în cantitățile (rulează) portofoliului lor, mai degrabă decât al prețurilor, care este, cel puțin temporar. În acest stadiu de contagiune șocurile comune apar fără discernământ, care ar putea afecta mai mult sau mai puțin întregul univers și reflectă o pierdere generală de încredere în toate unitățile. Părțile solvente nu sunt diferențiate de faliment. Deoarece aceste părți sunt concurente și pe scară largă, un astfel de comportament de către investitori este adesea menționat ca comportament de „turmă”.

La riscul sistemic pot fi atribuite următoarele riscuri:

- riscul de dobândă;
- riscul de inflație;
- riscul valutar;
- riscul politic.

În conformitate cu riscurile menționate, în opinia noastră, există trei cauze principale ale crizelor bancare sistemice:

1. Șocurile de active - nivelul creditelor neperformante;
2. Schimbarea bruscă a cursului de schimb valutar;
3. Șocuri din pasive - panica bancară ce rezultă din retragerile masive de depozite precum și lipsa de lichidități în sistemul bancar în ansamblul său.

În literatura de specialitate, criza bancară este caracterizată de consecințele și factorii ce au determinat apariția ei.

Sistematizarea rezultatelor studiilor empirice scoate în evidență esența crizelor bancare:

- criza bancară este cauzată de perturbarea funcționării procesului de creditare (sursa - problema asimetriei informațiilor și consecințele sale - selecția adversă și hazardul moral);
- criza bancară este cauzată de probleme cu datorii și valută;
- epidemia bancară (efectul de „infecție financiară”) distribuită prin diverse canale, cum ar fi comportamentul capitalului străin.

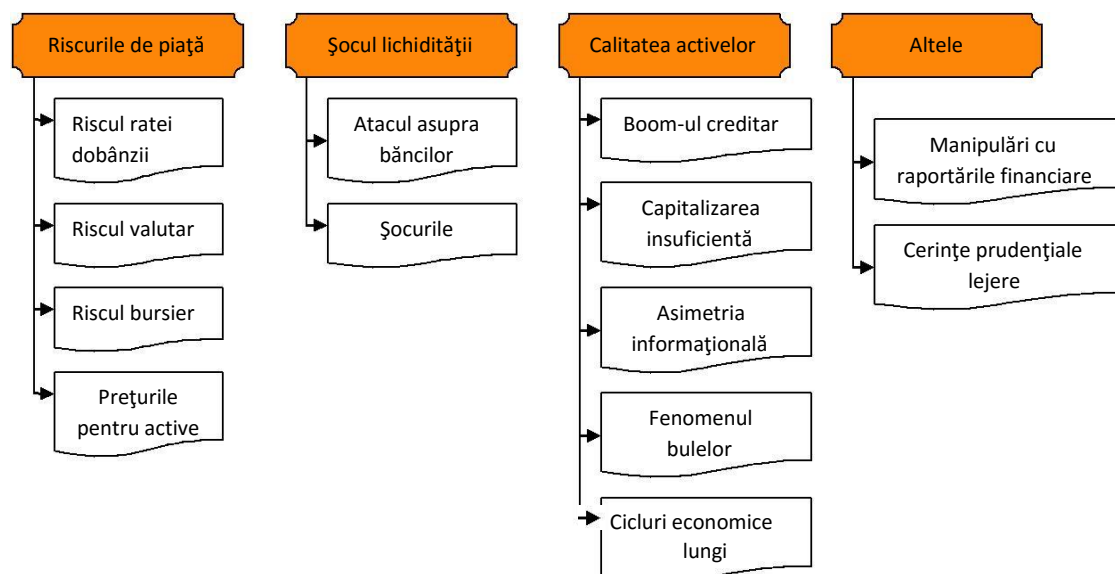

Figura 1. Criterii de clasificare a cauzelor crizelor bancare

Sursa: elaborat de autor

Riscul sistemic poate fi redus prin diversificarea portofoliului de instrumente financiare derivate și joacă un rol central în acest proces, având în vedere lipsa unor șocuri exogene. În prezența șocurilor, aceste instrumente se comportă ca și alte instrumente financiare, și pot reduce din efectele șocurilor pentru comercianți, brokeri și alți participanți ai sistemului bancar internațional.

Hunter și Marshall și Hunter și Smith subliniază ca importantă relația dintre riscul sistemic și derivatele financiare, având în vedere că în prezența riscului sistemic este nevoie de Banca Centrală pentru a acționa ca un furnizor de lichiditate pe piețele financiare.

Recenta criză a dovedit cele afirmate până acum, falimentul băncilor americane a provocat crize și în sistemul bancar al altor sate, determinând bancherii să refuze la produsele care depind de operațiunile speculative. Astfel, prin limitele impuse de Basel III, sistemul bancar internațional are speranțe de a rezista la viitoarele șocuri și a scăpa de reacțiile în lanț ale unor evenimente care ar putea dăuna sistemului bancar.

În concluzie se poate spune că riscul sistemic contagios, aleator este considerat deosebit de periculos și indezirabil pentru că se revarsă în daune pentru ambii participanți, care sunt percepuți a fi solvabili din punct de vedere economic și care sunt considerați insolvabili. Deși este relativ ușor să se distingă, după criză, solvabilul de cel insolubil, poate fi dificil în practică să se facă acest lucru înainte de criză. Informațiile ex ante nu sunt frecvent suficient de disponibile, în timp util, sau de încredere pentru a face distincție cu multă încredere. Băncile, de multe ori cu sprijinul activ și încurajarea guvernelor lor, adesea nu reușesc să divulge informațiile relevante și, mai ales, cele care se apropie de insolvență, tind să ofere rezerve insuficiente pentru pierderi la credite și utilizează proceduri contabile dubioase și, uneori, chiar frauduloase pentru a umfla rata capitalului.

Multe acțiuni de reglementare bancare au două fațete, dacă nu chiar sunt contrare. În ceea ce privește riscul sistemic, pot exista situații în care încrederea deplină nu poate fi plasată pe ordonare privată, cu toate acestea, dependența excesivă de asigurarea depozitelor și a altor măsuri de siguranță net guvernamentale, chiar dacă sunt cu bune intenții, au fost foarte costisitoare.

Scopul acestui studiu a fost de a sublinia aspectele teoretice ale riscului sistemic și de a îndeamna autoritățile de reglementare bancară să fie mai sensibile la modul lor de acțiune, care adesea pot afecta interesele private de pe piață și, astfel, se reduc beneficiile din acțiunile lor. Într-adevăr, se propune o strategie deliberată de a căuta posibilitățile de implicare a rolul de rezervă al Guvernului și de a maximiza eficiența actorilor privați ca prima linie de apărare împotriva riscului sistemic. Această abordare nu era pusă mult în evidență în ultimele două treimi ale secolului al XX-lea. Nu este posibil nici teoretic sau empiric, să se întocmească un bilanț cuprinzător al tuturor beneficiilor și costurilor produse de reglementarea bancară și intervenția în acea perioadă, dar se poate susține că aceste costuri au fost compensate de beneficii și autoritățile de reglementare ar putea foarte bine să contribuie la riscul sistemic la fel de mult cum l-au retardat. Sperăm că o nouă strategie care reduce politicile guvernamentale potențial contrare, va juca un rol decisiv în secolul al XXI-lea.

Bibliografie

1. Bank for International Settlements (BIS). 1994. 64th Annual Report. Basel, Switzerland: BIS.
2. Bartholomew, Philip; Whalen, Gary. 1995. Fundamentals of Systemic Risk. In *Research in Financial Services: Banking, Financial Markets, and Systemic Risk*, vol. 7, edited by George G. Kaufman: Greenwich, Conn.: JAI. 1995, 3–17 p.
3. Darby, Michael. Over-the-counter derivatives and systemic risk to the global financial system. În: *NBER Working Paper Series*, 1994, nr. 4801.
4. Federal Reserve Board. 2000. *Fedwire Statistics: Annual Volume and Value*. <http://www.Federalreserve.gov/PaymentSystems/FedWire>.
5. Kaufman, George G. Comment on Systemic Risk. În: *Research in Financial Services: Banking, Financial Markets, and Systemic Risk*, vol. 7, edited by George G. Kaufman: Greenwich, Conn.: JAI. 1995, 47–52 p.
6. Mishkin, Frederic. Comment on Systemic Risk. În: *Research in Financial Services: Banking, Financial Markets, and Systemic Risk*, vol. 7, edited by George Kaufman.: Greenwich, Conn.: JAI. 1995, 31–45 p.